

TAMPEREEN SEUDUN INVALIDIT

TERVEITTEN EHDOILLA

SUOMEN SIVIILI- JA ASEVELVOLLISUUS- INVALIDIEN LIITTO PERUSTETAAN

Vuosi 1938 oli monessakin suhteessa tärkeä. Kuusi yhdistyksen jäsentä oli perustamassa valtakunnallista Suomen Invalidiyhdistysten Keskusliittoa 16. tammikuuta Helsingissä seitsemän muun yhdistyksen edustajien kanssa. Liitto ei tosin saanut nimelleen hyväksyntää kyseisessä muodossa rekisteritoimistossa ja lopulliseksi nimeksi tuli Suomen Siviili- ja Asevelvollisuusinvalidien liitto.

Kokouksessa kutsuvieraana ollut silloinen sosiaaliministeri K. A. Fagerholm huomautti puheessaan enteellisesti:

”Kuta voimakkaampi on invalidien omakohtainen yritteliäisyys, josta liiton perustaminen on osoituksena, sitä suuremmat ovat heidän mahdollisuutensa selviytyä olemassaolon taistelusta muiden rinnalla.”

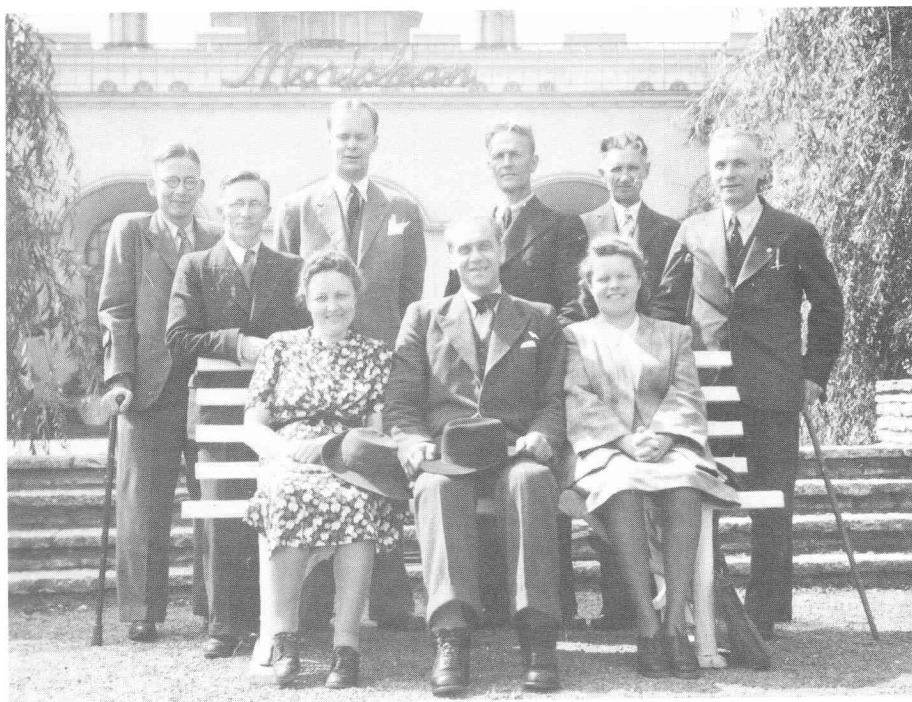
Tampereen Raajarikkoyhdistyksen virallisena kokousedustajana Einar Autero kuului siihen lähetystöön, joka vieraili Tasavallan Presidentin linnassa. Kyösti ja Kaisa Kallio ottivat lähetystön ystävällisesti vastaan Kaisa Kallion lupautuessa liiton suojelijaksi.

Liiton puheenjohtajaksi valittiin jo perustavan kokouksen puheenjohtajana ollut Eino K. Kalervo, joka jo edellissyksynä vieraili alustajana Tampereella. Toiminnanjohtaja — sosiaalineuvos vuodesta 1950 — Kalervo oli liiton palveluksessa toukokuulle 1961 — kuolemaansa saakka.

Eino Kullervo Kalervo syntyi Helsingissä 1907 ja oli nuoruudessaan lupaava nyrkkeilijä — kaksinkertainen TUL:n mestari. Marssihiertymä sotaväkeä aikana aiheutti halvauksen ja urheilu-uran katkeamisen. Kalervo opiskeli Yhteiskunnallisessa korkeakoulussa vv. 1930—33 ja toimi OTK:lla konttoristina. Hän oli myös perustamassa Helsingin invalidien yhdistystä Raajarikkoisten Työkotiyhdistyksen raunioille ja toimi Helsingin yhdistyksen puheenjohtajana 20 vuotta.

Eino K. Kalervon tuntevat sanovat hänen olleen lujaiskuisen miehen niin kehässä kuin sen ulkopuolellakin. Hän vaati itseltään ja alaisiltaan paljon.

Hänellä oli myös selkeä näkemys invalidin asemasta tulevaisuuden suomalaisessa yhteiskunnassa:

De Vanföras Rigsorganisationin vieraana Ruotsissa neljäkymmentäluvulla. Edessä keskelä Eino K. Kalervo, takana kolmas vasemmalta Siviili- ja asevelvollisuusliiton lakimies Aarre Simonen, oikealla Matti Kuivanen Tampereen seudun invalideista.

”Invalidien on omalla työllään osoitettava kykenevänsä yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi ja sitä varten on ruumiillisesti vajaakykyisille varattava mahdollisuus hankkia sopiva ammatti.”

Liiton johdossa Kalervon lähes neljännesvuosisadan kestänyt työ tuotti tuloksia: hänen aikanaan invalidien asemaa helpottava lainsäädäntö muotoutui, invalidien ammattioppilaitoksia perustettiin sekä niiden toimintaa laajennettiin. Yhteydet pohjoismaisiin veljesjärjestöihin myös solmittiin.

”... kun puhutaan tästä Tampereen seudun invalideista ja mitä se on saanut aikaan, niin missään nimessä ei saa unohtaa Neuvosta ja Neuvoksen aikaa. Tarkotan tällä Kalervoa ja sitä aikaa, minkä hän oli liiton johdossa. Kehitys oli silloin vallan huikeaa, silloin nousi liitolle näitä oppilaitoksia kuin sieniä sateella — nää viisi laitosta silloin rakennettiin. Simonen oli liiton lakimiehenä, tää Aarre Simonen ja taisi olla valtiovarainministerinäkin... oli ja ne oli

miltei kuin isä ja poika ja siihen aikaan kun Simonen oli valtiovarainministerinä, rahaa saatiin tähän liiton sosiaaliseen toimintaan ja Kalervo oli niin rohkea mies, että se uskalsi ottaa rahaa, mistä vain ikinä sai... Siellä liittovaltuustossa joskus epäiltiin, että mitä hän tästä lopuksi tulee. Mutta kyllä Kalervo oli kauaskantoinen mies ja hänen aikanaan tämä liitto lähti oikeille raiteilleen ja kehitys siellä on ollut päätähuimaavaa...”

Toinen toimintavuosi oli yhditykselle paljonkin opettavainen. Toiminta selkiintyi ja liittokokouksen päätöksen mukaisesti alettiin kerätä tietoja invalideista, yhdistyksen toimisto majaili Jussi Santalan ”luona” ja oli avoinna kahtena päivänä viikossa. Tampereen kaupungin puoleen käännuttiin kirjelmällä, missä korostettiin invalidien vaikeaa työnsaantia yksityisellä sektorilla ja toivottiin invalidien sijoittamista soveliaisiin töihin kaupungin työmaille.

Yhdistyksen talous kohentui keräysten ja arpajaisten myötä ja Tampereen kaupungin avustus nousi 5.000 markkaan. Liiton keräys tuotti 7.000 markkaa ja tuloja saatiin myös Suomen Invalidi -lehden myynnistä, millä samalla saatiin valistusta suurelle yleisölle.

Koska varsinkin vaikeavammaisten pääsy yhdistyksen kokouksiin ja majoittumiseen Tampereella tuotti vaikeuksia, yritettiin tilannetta keventää pyytämällä linjaliikennöitsijöiltä vapaalippuja ja yhdistyksen jäsenet lupautuivat majoittamaan pitkämatkalaisia.

”...jotkut liikennöitsijät olivat myötämielisiä näihin vapaalippuihin nähden mutteivät suinkaan kaikki. Minä ainakin arkailin käyttää oikeuttani, varsinkin sota-aikana, kun bussit olivat täynnä. Tampereen kaupungiltahan meillä oli sellainen kortti, jossa oli punainen viiva kortin poikki ja leima ja se oikeutti nousemaan autoon ohi jonojen. Silloinhan kulkuneuvoja oli vähän, kun autot oli vietty sinne jonnekin...”

”...minulle itelleni on sattunut, että miehet ovat huudelleet kaikenlaista hävytöntä, kun ovat nähneet invalidinaisen liikkumassa kadulla. Ei nyt enää, mutta silloin ennen sotaa ja jälkeenkin. Kerankin kun olin nousemassa autoon kortillani, niin yks mies rupes huutaan, että tällä kirjalla — tais olla joku jäsenkirja tai vallan viinakortti — että tällä kirjallahan se oikeus pitäisi olla eikä tommosilla hempoilla, mutta mää siihen sanoa livautin, ettei tätä korttia

Kuninkaankatu 36 ostettiin yhdistykselle maaliskuulla 1939. Kuvassa valmistaudutaan lähemään Viitasen autolla Jyväskylän retkeilypäiville.

annetakkan semmottille, jolla on päässä vamma, tää on tarkotettu jalkainvalideille...”

Yhdistyksen puheenjohtajana oli vv. 1938—41 Kansan Lehden oikolukija Emil ”Eemeli” Lahti, jonka ansiota paljolti on, että Asunto Oy Kuninkaankatu 36:ssa oleva kiinteistö hankittiin yhdistykselle. Lahti itse asui samassa kiinteistössä.

”Muistan varsin hyvin, kun Eemeli ehdotti maaliskuulla kolmekymmentäyhdeksän, että ostettaisiin yhdistykselle oma huoneusto Kuninkaankadulta. Se oli toinen yleinen kokous sinä vuonna, koska ensimmäisessä oli se nimenmuutosasia, tää yhdistyksen nimi muutettiin... Joka tapauksessa Eemeli puhui siitä huoneustosta ja muistan sen niin hyvin, kun se meni äänestykseen ja olin siellä ääntenlaskijana. Sen hinta oli muistaakseni 90.000 markkaa, mutta sitä pidettiin kovana. Pantiin toi Santalan Jussi ja Turusen Lempi tiedusteleen Helsinkistä, josko sieltä saataisiin rahaa, mutta siitä hinnasta piti tinkiä. Se kokous oli Taiston talolla ja senkin muis-

tan, että 41—7 vastaan se kauppa hyväksyttiin tehtäväksi. Olihan siellä semmosia yksinkertasia, jotka vastustivat ja sanoivat, ettei semmosta huoneustoo osteta, eivät he rupee sitä yhdistykselle maksaan. Eivät käsittäneet sitä, että yhdistys tarvitsee tilat, missä kerhot toimivat, mihkä keräännyttään yhteisiin tilaisuuksiin ja mitä voi vuokrata muille. Näinhän oli tapahtuva... Mun mielestäni sen huoneuston osto oli niitä parhaita kauppvoja, mitä silloin ennen sotia tehtiin. Nythän se on kuten hienosti sanotaan, vallan ydinkeskustaa.”

Helsingistä saatiin rahaa: Suomen siviili- ja asevelvollisuusinvalidien liitto myönsi yhdistykselle 45.000 markan halpakorkoisen lainan ja Tampereen kaupunki tuli mukaan 10.000 markalla. Kiinteistön kauppasumma oli 65.000 markkaa.

Vuoden 1939 ensimmäisessä yleisessä kokouksessa yhdistys oli muuttanut nimensä nykyiseen muotoonsa. Johtokunta oli ehdottanut nimeä Tampereen Invalidien Yhdistys r.y., mutta Jussi Santalan ehdotus yleisessä kokouksessa voitti — nimeksi tuli Tampereen Seudun Invalidit.

”...silloin kolmekymmentäluvulla käytiin keskustelua siitä, hyväksytäänkö yhdistykseen sokeitakin, mutta heillähän oli jo oma liittonsa. Kuitenkin se sana raajarikkoiset tuntui jotensakin kolkolta ja piti keksiä fiksumpi nimi... Ainahan kieli kehittyy ja sillä peitetään, kuten laulussakin sanotaan... Nyt puhutaan vammaisista, ja sen nimen alle mahdutetaan vaikka mitä...”

Vuoden 1939 alussa Sosiaalisen tutkimustoimiston tehtäväksi annettiin laatia tilasto valtakunnan invalideista, minkä perusteella harkittaisiin, mihin toimenpiteisiin valtiovallan taholta olisi ryhdyttävä invalidien toimeentulon turvaamiseksi ja parantamiseksi. Laskennan suorittaisivat kuntien viranomaiset.

Tutkimus osoitti myöhemmin, että kyseisenä vuonna maassa oli 16.415 invalidia, joista kaupungeissa oli miehiä 2.167 ja naisia 1.592 ja maaseudulla miehiä 7.737 ja naisia 4.919. Eniten invalideja oli Uudenmaan, Turun ja Porin, Viipurin ja Vaasan lääneissä.

Invalideista suurin osa kuului ikäryhmään 20—29, miehistä 70,8 prosenttia ja naisista 65,7 prosenttia. Siviilisäädyltään invalideista oli naimattomia 61,1 prosenttia, leskiä ja eronneita 6,8 prosenttia.

Talosta Kuninkaankatu 36 tuli varsin keskeinen paikka ympäristön invalidien asioida ja — asuakin. Vasemmalta Onni Mykrä, Toini Leppänen ja Hilda Sandell sylissään Raija-tytär.

Tilastoa arvosteltiin: tiedot puuttuivat 7 maalaiskunnasta ja 2 kauppalasta. Maalaiskunnista 14 kielsi invalidien olemassaolon kokonaisuudessaan. Moni vauraammassa asemassa oleva invalidi välttyi tilastoimiselta, koska he katsoivat asioimisen virastoissa ja laitoksissa itseään nöyryyttäväksi, vaikkakin laitoksissa toimittiin lain mukaan.

”...on eräs asia, jonka tässä yhteydessä haluaisin sanoa — tämä meidän Tampereen seudun invalidithan on ollut eräänlainen avioliittotoimisto. Sieltä minäkin mieheni löysin. Sieltä löysivät Turusen Lempi ja Saarisen Uunokin toisensa, pari tuli heistäkin ja hehän muuttivat sitten Helsinkiin, jossa ovat vallan näkyvästi toimineet Helsingin yhdistyksessä. Sandellin Einokin nauroi kerran minulle, että monetkin kahvit olen velkaa, kun niin hyvän miehen sain... Ja selvähän se oli, että kun siellä tavattiin, niin myös tultiin tutuiksi ja ajan mittaa kiinnytettiin...”

Kuninkaankatu 36:sta tuli varsin keskeinen paikka. Siihen avattiin yhdistyksen oma toimisto, jota aluksi hoiti Jussi Santala ja hänen sairastumisensa jälkeen Lempi Turunen. Myöhemmin kiinteistöön siirtyi asumaan perheineen Eino Sandell — todellinen joka-paikan-höylä.

Vuoden lopulla maalle koittivat YH:n — Ylimääräinen kertausharjoitus — ajat. Kolmastoista lokakuuta miehet kutsuttiin aseisiin, 30. marraskuuta Suomi joutui sotaan ja kesti sitä 105 päivää.

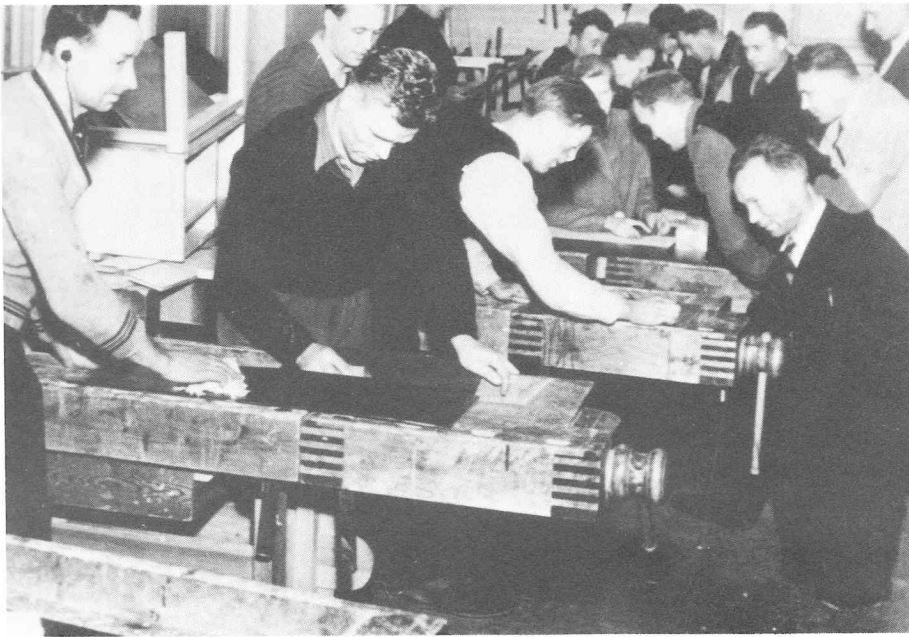
Sosiaaliselle tutkimustoimistolle koittivat taas laskennan ajat — invalidien lukumäärä kasvoi räjähdysmäisesti.

”...sanoisin, että suomalaista yhteiskuntaa kasvatettiin rajusti silloin talvisotavuonna. Mehän olimme olleet sellaisia laitapuolen lapsia eikä meihin osattu oikein asennoitua. Sota, niin kamalalta kuin se tuntuu sanoakin, oli meitin pelastuksemme. Ihmisille kasvoi silloin jonkinlainen yhteisvastuun henki niin kuin se paljon puhuttu talvisodan henki olisi jatkunut. Ja on huomattava, että se lääkinnällinenkin puoli kehittyi huimasti. Ortopedinen ja kirurginen tekniikka kehittyi, sillä kysymyksessähän oli kansakunnan nuoriso, parhaassa iässä oleva nuoriso, minkä kansakunta oli rajoillensa lähettänyt ja mekin saimme siitä osamme, vaikka ne sotia edeltäneet vuodet olivatkin meille varsin kylmäkiskoisia. Tätä on totuus ja sen sietää tänään sanoa...”

Sota kaikkine rajoituksineen koski kipeästi invalideja ja rajoitti varsinkin vaikeavammaisten liikkumista. Heitä jopa kiellettiin liikkumasta talvisin jäisillä kaduilla, joiden hoitoon ei liennyt sen paremmin miehiä kuin varojakaan. Tämä ei kuitenkaan estänyt johtokunnan jäseniä.

”Potkukelkalla silloin liikuttiin ja mielestäni se on käypä kalu vieläkin — varsinkin näin vanhalle ihmiselle, mutta milläs nyt kadulle menet, kun niitä nyt hiekotetaan... Auteron Einarilla oli semmoinen vesikelkka, jolla hän liikkui ja kalaakin kauppas ja siinä oli tavallista pitemmät jalat ja potkukelkalla Sandellin Einokin liikkui silloin sotavuosina. Mutta kun se oli yksikätkäinen, se vääntyi jotenkin vinoksi ja sen lapset valittelivat, etteivät he osaa isän kelkalla potkitella, kun se aina menee seinään...”

Tampereen seudun invalidit ottivat huoltonsa piiriin myös talvisodan invalidit: sairaaloista vapautuneille sotainvalideille jaettiin raha- ym. avustuksia omien tuen tarpeessa olevien jäsenten tavoin. Järjestettiin erilaisia ammattikursseja, kuten huonekalujen värjäys-, maalaus- ja kiilloituskursseja. Yhdistyksen vuosikertomus vuodelta 1940 toteaaakin ”uusien invalidien hyväksi toimitun täydellä höyryllä ja saatu aikaan sellaista, mitä ensin pidettiin satuna. Invalidien ammattiopetus on saanut tarpeel-

Maalaus-, värjäys- ja kiilloituskurssit meneillään Tampereella talvisodan jälkeen — kurssista vetää Einari Autero — edessä oikealla.

lisen huomion, heistä tulee kelloseppiä, puuseppiä, maalareita, talonmiehiä, konttoristeja ym. Invalidisäätiön suuren huoltolaitoksen rakennustyöt aloitettiin 4. tammikuuta 1941 ja liiton oman ammattioppilaitoksen rakentaminen aloitetaan pian. Vuosien 1939—40 sota tuotti 5.000 invalidia lisää ja heidät on sijoitettava ensi tilassa...”

Yhdistys perustikin oman työnvälitystoimiston, jonka asiamiehenä oli Einari Autero ja useita työpaikkoja saatiinkin hankituksi, mutta koska Tampereen Aseveliyhdistys teki samaa työtä, katsottiin rinnakkainen toiminta tarpeettomaksi ja työnvälitys siirrettiin yksinomaan Aseveliyhdistykselle.

Vuoden 1940 vuosikertomus toteaa edelleen ”vv. 1939—40 sodan invalidien avustamiseen on yhdistys käyttänyt 8.200 mk, invalidien kursseihin 8.479:80 mk, siviili-invalidien avustamiseen 5.200 mk sekä lainoina työ- ja liikkumavälineiden hankintaan 7.994:35 mk. Tätä lainarahastoa olisi syytä lisätä ja saada liiton tukea, mitä liitto on luvannutkin, sillä on hyvin tärkeätä, että invalidien oma-alotteisuus saadaan ke-

hittymään mahdollisimman pitkälle. Yhdistys on myöskin saanut lahjoituksena Tampereen puhelinosuuskunnalta puhelimen käyttöoikeuden kuluneeksi vuodeksi, minkä toivotaan myös jatkuvan. Tampereen Systemalta on saatu käytetty kirjoituskone.”

”...minä olen monta kertaa noin leikkimielessä sanonut, ettei tätä yhdistystä enää tarvita, kun verotuskin on nyt järjestetty niin, ettei sinne joka vuosi tarvitse tehdä tositteita siitä invaliditeetistä. Se oli vallan kauhea homma kirjoittaa jäljennöksiä noista lääkärintodistuksista ja kun ei niitä kirjoituskoneitakaan aina ollut, niin sitä joutui kirjoittamaan käsin. Mutta sitten tuli hieman parannusta, kun suunniteltiin valmis kaavake, johon tärkeimmät asiat kirjoitettiin ja verolautakunta uskoi... nythän ne tiedot ovat siellä valmiina ja ennakolta verokirjaan merkittynä. Mutta ennen kirjoitettiin käsin paljon ja tulee mieleen, miten joillakin oli kaunis käsiala, niinkun tuolla Lauhakaran Irmalla — kyllä sen pöytäkirjoja kelpasi katsella.”

Herääminen invalidien asiassa aiheutti huolestumista eräissä yhdistyksen johtokunnan jäsenissä ja he epäilivät mentävän jopa ”länkien edellä”, koska johtokunnan kokouspöytäkirjassa huhtikuulta 1940 on maininta: ”että Suomen Siviili- ja asevelvollisuusinvalidien liiton toiminta on osoittautunut ulospäin nähden yksistään Sotainvalidien hyväksi. Asiasta syntyneen keskustelun johdosta päätettiin lähettää liitolle kirjelmä, missä tiedustellaan liiton aikomuksia ja suunnitelmia siviili-invalidien hyväksi.”

Sota sotki jälleen kaikki suunnitelmat: vuoden 1941 toimintakertomus toteaa toimitun vilkkaasti, joskin eri tehtäviin valituilla on liian suuri työtaakka kaikkien tehtävien kaatuessa yksien ja samojen niskaan... harmina kaiken lisäksi on vuorotyöt. Opintokerhokin on sodan takia jouduttu lopettamaan ja se muutettiin seurustelukerhoksi, missä kerhon jäsenet esittivät omaa ohjelmaansa.

Vappuna 1941 perustettiin Lempi Saarisen aloitteesta Invalidinaisten Oppilasompelimo, jonka johtajana hän ensin toimi, hänen sairautensa johdosta tehtävään valittiin Ida Koskinen. Keräyksellä oli saatu rahaa 12.000 mk, millä summalla voitiin ostaa 2 ompelukonetta. Liitto suosui maksamaan puolet johtajan palkasta. Ompelimolla riitti heti töitä

Ompelimon tyttöjä vuodelta 1943. Vasemmalta Annikki, Sylvi, Hilda, Toini, Aini ja Esteri.

eikä se rasittanut yhdistyksen taloutta. Ompelimon toimintaa päätettiin laajentaa seuraavana vuonna hankkimalla uusia ompelukoneita.

”Tulin syyskuun puolivälissä 1941 oppilasompelimoon ja liityin saman tien yhdistyksen jäseneksi. Olin vasta 17-vuotias ja sisareni minut sinne ompelimoon oli ilmoittanut. Se ompelimo oli siellä yhdistyksen oman huoneuston yhteydessä sellaisessa takahuoneessa. Puheenjohtajana oli silloin Emil Lahti, joka oli oikolukijana Kansan Lehdessä ja yötyössä. Hän oli kookas mies ja toinen hiha roikkui tyhjänä ja minä olin tuttava tän Mimmi Lahden kanssa, he kun asuivat siellä pihanperällä olevassa huoneustossa ja minä poikkeisin siellä usein kun oli jotain harmia ja tunsin maalaistyttonä itseni yksinäiseksi kaupungissa ja me sanoimme tätä Mimmi Lahtea Äidiksi, sitä hän oli meille ompelimon tytöille ja me menimme sinne surujamme valittamaan. Muistan, miten hän nosti aina sormensa suulleen, kun mies oli nukkumassa ja me puhuttiin vallan

sipiä. Että ei se ollut pelkkää kylmää yhdistystoimintaa, kyllä siinä oli semmoista lämpöäkin mukana...”

Emil Lahden jälkeen puheenjohtajaksi tuli Matti Kuivanen, jota on luonnehdittu tiukaksi ja tarkaksi talouden mieheksi — takana päin puhuttiin Kuiva-Matista...

”...ei pidä alkuunkaan paikkaansa. Matti oli kaikkea muuta kuin kuiva. Hänellä vaan oli semmoinen linja ja hän oli yhdistystoiminnassa sen verran kouliintunut, että kokousten pito sujui kuin tanssi — piti vaan saada ajallansa suu auki eikä sitten jälkeen päin kiukutella, jos jotain aikoi esittää kokouksessa. Ja kun tilien piti täsmätä, niin tottakai Matti vaati, että ne myös täsmäsivät... Matti oli vaatturimestari ja Viinikan poikia, toinen jalka sillai lyhee, kaisse synnynäistä oli... Mutta kuiva — ehei sinne päinkään. Kun tulit Matin lähemmin tunteen, niin siinä oli varsinainen vitsiniekka, ei vaan päästänyt lähelleen sano... Muistan miten kokousten jälkeen ja kutsuilla nauroin kipparassa niitä juttujansa. Että muistinkin...”

Yhdistyksen perustamisesta lähtien nousi jatkuvasti esiin oman kesänviettopaikan saaminen, jonne voitaisiin tehdä retkiä, kokoontua yhteisiin illanviettoihin, sauna ja uida suvisen luonnon keskellä. Toistuvista yrityksistä huolimatta sellaista ei ollut näköpiirissä. Lopulta yhdistyksen jäsen Lauri Wahlman tarjosi omaa kesäpaikkaansa yhdistyksen käyttöön.

”Ensimmäinen kesäpaikka oli siä Ylöjärven Vahannassa sen Wahlmannin huvila. Oli yks huone vaan ja keittiö ja sauna, muttei siellä oikein voinut yöpyä, kuorma-autolla sinne joka tapauksessa mentiin ja muistan miten kerran yks putos auton lavalta, kun sinne hinattiin, muttei siinä mitenkään sattunut. Siihen aikaan sai viä viedä väkee kuorma-auton lavalla, oli semmoiset lankut laidasta laitaan istuimina... Nythän semmoinen on vallan kiellettyä...”

”—ei siellä Vahannassa oltu kuin pari kesää, mutta sitten tuli tää Keijärvi. Siellä oli tän kauppias Reijo Salmisen huvila, jonka saimme maksutta käyttöömme ja sen Salmisen veli oli ittekin invalidi. Siä me maattiin kaikki siskonpetillä ja minä vallankin vietin siellä perheeni kanssa kesälomat vv. 1944—46. Siellä oli rauhallista viikolla, kun muut oli työssä ja toimessa, mutta sunnuntaisin sinne

väki kokoontu ja kesällä neljäkymmentäviisi meillä oli sitä liiton ensimmäiset uintikilpailut, kun meillä oli kesäjuhlat ja vieraina oli Lahden ja Helsinkin yhdistykset. Se Lahti muistaakseni voitti...”

”...juu ja minä emännöitin tän Lahren Mimmin kanssa ja voi hyvän aika, olihan se joskus rähjäämistä niiren tavaroitten kanssa kun pirettiin niitä iltamia joskus maaseurullakin, mutta kun jälkeen päin aattelee, niin toisaalta se oli oikein hauskaa aikaa, kun oli nuori ja terve ja lapsetkin oli jo semmosia, että ne oli aina mukana. Joskus saatiin semmosia verovapaita tansseja, muistan semmosenkin invalitipäivän juhlan ja se raha oli tarpeen ja silloin se oli lujassa. Kun me oltiin siä Salmisen Reijon huvilalla, niin se oli kauheen kivaa aikaa ja siä oli paljon väkeä ja sitä ruokaakaan ei tahtonu saara ja me hamstrattiin sinne kaikenlaista ja Tampereen Meijeriliikkeestä haettiin tonkalla ja kottikärryillä piimää ja joppia ja lykättiin sitten perille autolta. Keitettiin siä ruokaa ja hyvää ruokaa ja sakki kävi sitten halusta sen ruoan kimppuun. Aina keitettiin joku perunakeitto päivällä ja iltapäivällä siitä kuoritusta mairosta velli ja meillä oli semmonen suurhamstraaja, joka toi lihaa ja ne kävi sitten Helsinkiä myöten hihihii syömässä kun meillä sai niin hyvää ruokaa. Yhtä mittaa tekivät sieltä matkoja tänne Tampereelle viä sotien jälkeenkin.”

Toinen maailmansota toi suomalaiseseen yhteiskuntaan 57.000 invalidia lisää. Heitä varten perustettiin v. 1940 Sotainvalidien Veljesliitto, jonka päätehtävänä on paitsi lääkinnällistä ja sosiaalista huoltoa sotainvalidien rahallisten korvausten määrittäminen ja sitä tukevien lainkohtien ajominen.

Kuten aiemmin on jo mainittu, Tampereen seudun invalidit ryhtyivät ajamaan myös talvisodan invalidien asiaa. Helsinkiin ja muuallekin maahan perustettiin ”Vuosien 1939—40 sodan invalidit”, joka toimi liiton alaisuudessa, mutta jonka toiminta myöhemmin lakkasi.

”...minun mielestäni tähän eroon on vaikuttanut voimakkaasti se, että yleinen mielipide on ollut paljon enemmän sodassa vammautuneitten kuin meidän rehvelien puolella ja kyllä siellä veljesliitossa tämä heti tajuttiin — onhan tämä elinkorko, joka sotainvalideille maksetaan vammasta riippuen tuntematon meille siviili-invalideille. En kuitenkaan halua tällä arvostella veljesliiton toimintaa, vaikka

hieman katkeruutta tunnen, kun se pyörittää miljoonia ja tukijoita riittää ja meille tulee, sanoisinko rippeitä. Mutta sitä ei käy kieläminen, etteikö tässä maassa tapahtunut melkoisen voimakas silmienpesu asenteissa vammaisiin kun nää sodat oli sodittu...”

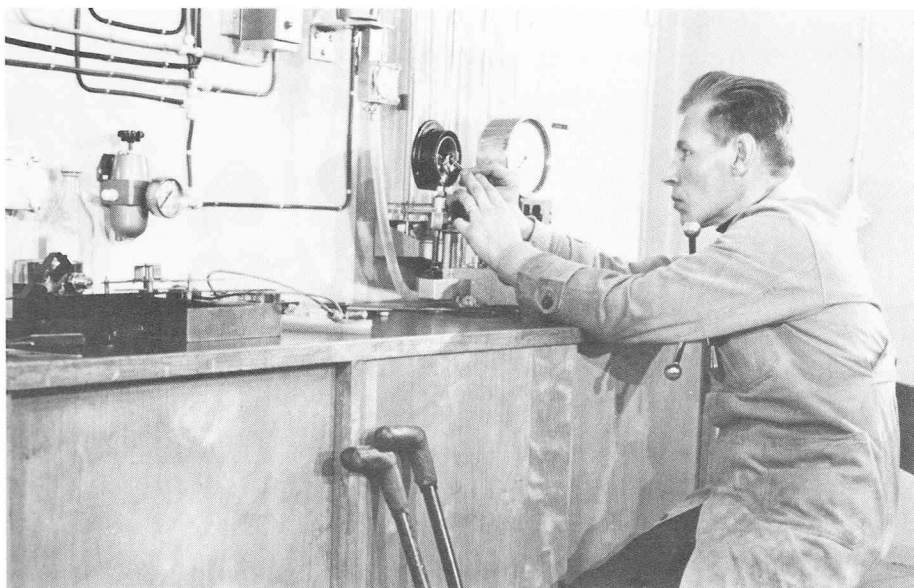
”...sotainvalidit ja niiden johtoporras oli koolla vuonna 1947 ja meidän puolelta oli tää Kalervo ja silloin oli tarkoitus, että niin sota- kuin siviili-invaliditkin toimisivat yhteisen liiton puitteissa kuten Saksassakin, mutta sitten tuli taas este siinä että veljesliiton johtoporras halusi pitää mukana tämän sankarimyytin, jota siviilipuolella ei hyväksytty. Kyllä minun mielestäni sellainen henkilö, joka luovassa työssä on menettänyt terveytensä tai muuten sairastunut, on sankari siinä kuin se, joka väkisin on viety sotaan. Kaikki ne on tehneet työtä tämän yhteiskunnan hyväksi. Tämä johti silloin siihen eriytymiseen ja se sankarimyytti lienee vahva vieläkin. Ei Kalervo voinut sellaiseen mukaan lähteä, kun halusi siviili-invalidien puolta pitää...”

Suomen siviili- ja asevelvollisuusinvalidien liiton juhla-julkaisu ”Kolme vuosikymmentä vammaisten yhteistyötä” tarkastelee kehitystä seuraavasti:

”Samanaikaisesti kun pyrittiin vaikuttamaan invalidihuoltoon koskevan lainsäädännön syntymiseen, ryhdyttiin käytännöllisiin toimenpiteisiin sotavammaisten huoltamiseksi, kouluttamiseksi ja työhönsijoittamiseksi. Lyhytaikaisista ammattikursseista kasvoi erityisoppilaitoksissa tapahtuva invalidien ammattikoulutus. Sotainvalidien työhönsijoittaminen laajeni eri puolilla maata sijaitseviksi, järjestöjen hoidossa oleviksi invalidien työnvälistystoimistoiksi, joiden työ on sittemmin siirtynyt valtiovallan haltuun. Lääkinnällistä kuntoutusta harjoittavien kuntouttamislaitoksen rakentamiselle ei sota sen sijaan ollut lähimpänä syynä, vaan sen aiheuttivat polioepidemiät. Lähtökohtana tässäkin on tietyllä tavalla katastrofaalinen tilanne, jota invalidien liitto ei katsonut voivansa seurata sivusta.

Perustamisestaan lähtien liitto onkin kiinnittänyt kasvavassa määrin huomiota myös invalidien neuvontaan ja opastukseen invaliditeetin aiheuttamissa pulmissa sekä avustus- ja järjestötoimintaan.

Lainsäädännön alueella sai vuonna 1942 annettu laki sotainvalidien työhuollosta jatkokseen vuonna 1946 annetun invalidihuoltolain, joka

Perusteellinen ammattikoulutus on paras tie vammaisen työhönsijoittamiseksi. Sen rinnalla on harjoiteltava myös lyhytaikaista, tiettyihin työtehtäviin johtajaa koulutusta. Kuvassa hienomekaanikon opintolinjan oppilas mittarinasennustyössä Westendin invalidien oppilaitoksessa.

eräin muutoksin on edelleen invalidihuollon runkona. Se sisältää lääkintähuollon, koulutuksen ja työhuollon antamisen invalideille heidän saattamiseksiin toiminta- ja työkykyisiksi. Lainsäädännön ytimenä on kuntoutuksen ajatus ja on syytä mainita, että laki edellyttää huoltojärjestöjen osuutta kuntoutuksessa.

Invalidien liiton toiminnan kasvun yhteydessä voi puhua voimakkaasta ekspansioista. Siihen ei ole kuitenkaan vaikuttanut yksinomaan sotainvalidien kuntoutustarpeen polttavuus, vaan myös invalidien asian tuleminen tätä tietä koko kansan asiaksi. Niin ikään se asiantuntemus ja -harrastus, jonka invalidit toivat mukanaan tämän huollon alueelle, on vaikuttanut samaan suuntaan. On syytä myös painottaa perustetun liiton johtoon tulleen ja sen toimintaa yli kahden vuosikymmenen ajan johtaneen sosiaalineuvos Eino K. Kalervon henkilökohtaista osuutta liiton toiminnan kasvussa. Hänen läpi vaikeuksien tunkeutuvalla tarmokkuudellaan ja vaikutuskyvyllään on huomattavat ansionsa liiton toiminnan nopeassa laajenemisessa.”

Tukena työssään Kalervolla oli liiton lakimieheksi jo marraskuulla 1938 nimetty Helsingin kaupungin huoltolautakunnan asiamies, lainopin kand. Aarre Simonen — sittemmin lisensiaatti ja moninkertainen ministeri.

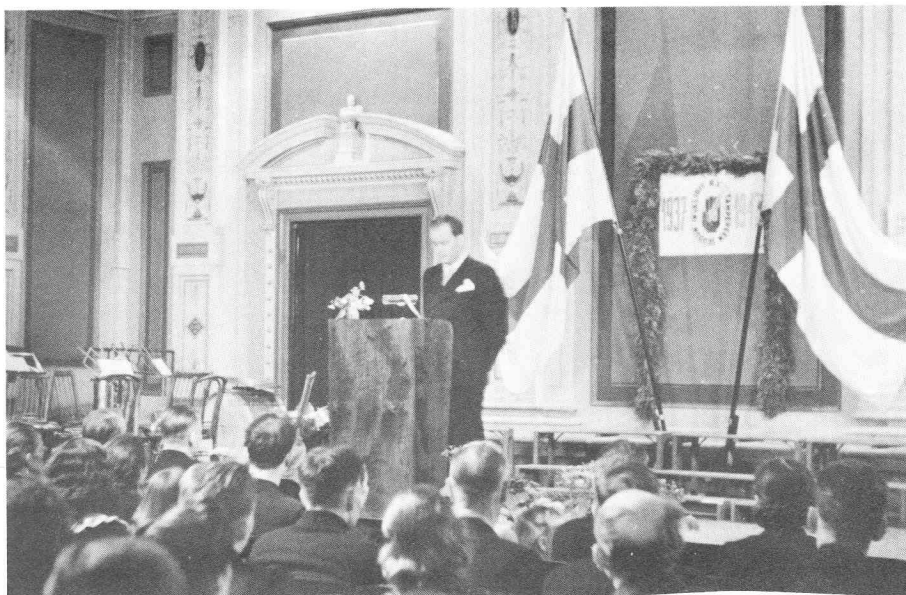
Tampereen seudun invalidien kymmenes toimintavuosi toi uskoa tulevaisuuteen. Vuoden 1947 alusta voimaantullut Invalidihuoltolaki soi siviili-invalidillekin oikeuden saada valtion kustannuksella lääkinnällistä huoltoa ja ammattikoulutusta. Se toi myös yhdistyksen piiriin lisää uusia jäseniä, joiden usko yhdistystoimintaan aiemmin oli ollut heikkoa. Yhdistyksellä oli jo valmiutta ohjata heitä lakisääteisen invalidihuollon piiriin, mikä tehtävä jäi yhdistykselle pysyväiseksi.

Yhdistyksen ensimmäistä kymmenvuotiskautta voi hyvällä syyllä sanoa työn ja taistelun vuosikymmeneksi. Jää oli jo murrettu — huomispäivän näkymät olivat huomattavasti valoisammat kuin alkaessa.

Yhdistyksen liiketoimikin oli menestynyt. Oppilasompelimossa oli parhaillaan kymmenen työntekijää — heistä 8 kurssinkäynnyttä ja 2 oppilasta. Yhdistykselle oli perustettu myös uusi liiketoimi Invalidien Jalkine Oy, joka osti Tampereen Soleo -nimisen liikkeen ja jatkoi sen toimintaa Pyynikintorin varrella.

”...sen jalkinekorjaamon taustoja en nyt tarkkaan muista, mutta yhdistyshän oli jo useampana vuonna hankkinut invalidisuutareille kansanhuollosta pohjanahkaa ym. ja kaisse Wahlmanin Lauri oli se, joka rupes siitä puhuun, kun hän siinä liikkeessä johtajanakin oli. Mutta ei se toiminut kuin nelisen vuotta, nääs kun päästiin tästä säännöstelystä ja sodasta eroon, rupes tavaraa oleen, niin ihmiset aina vähemmän toivat kenkiään korjattavaksi. Tehtaat kun paino uusia, mutta eivätpä paina nekään enää... Meinaan monta kenkätehdasta on lopettanut Tampereella ja monta suutaria mitaa katuja...”

”On kaksi nimeä, jotka on syytä mainita tämän oppilasompelimon yhteydessä. Ne ovat Elvi Aho ja Toini Leppänen. Kumpikin oli tarmokkaita ja taitavia ja ompelimossa tehtiin hyvää työtä. Se oli hyvässä maineessa, mutta hyväkään johtaja ei voinut mitään sille, kun valmisvaateteollisuus alkoi ajaa ohi. Se rupes kituun ja loppuaikoina piti panna tyttöjä jo pakkolomalle, mutta sen kymmenen vuoden aikana, mitä se oli, se koulutti ammattiin kymme-

Aarre Simonen puhuu Tampereen seudun invalidien 10-vuotisjuhlassa Tampereen kaupungintalolla 1947.

niä invalidityttöjä, jotka joko hakeutuivat teollisuuden palvelukseen tai jatkoivat itsenäisinä yrittäjinä. Moni jatkoi opintojaan vielä liiton laitoksissa tai ammattienedistämisoppilaitoksen kursseilla. Kyllä kumpikin yritys täytti sen reiän, mitä varten ne Tampereen seudun invalideille perustettiin...”

Yhdistys juhli 10-vuotistaivaltaan Invalidipäivän merkeissä Marianpäivänä 1947 Tampereen kaupungintalon juhlasalissa. Päivien tunnuslausena oli ”Rakenna kanssamme”. Juhlapuhujana oli Aarre Simonen, joka puheessaan korosti omatoimisuuden merkitystä yhdistystoiminnassa. Kutsuvieraiden joukossa oli yhdistystä perustamassa ollut huoltotoimen johtaja Emil Viljanen sekä tuomiorovasti K. H. Seppälä, joka lahjoitti yhdistykselle rahasumman toiminnan tukemiseksi. Yhdistyksen puheenjohtaja Matti Kuivanen esitteli yhdistystä samana päivänä Yleisradion Tampereen paikallislähetyksessä.

HALLITUS EROSI EILEN.

Pääministeri Mauno Peltola.

Lähimpänä aiheena maalaisliiton kieltäytyminen yhteistyöstä.
Puolueet pidettyänsä uuden hallituksen kokoukseen suhtein.

Hitlerin hyökkäys-oikeista
Neuvostoliitto sai USA:lla tiedon

Eroannos.

Kun maalaisliiton puolesta on ollut hallituksen eroannos, on se ollut hallituksen eroannos. Maalaisliiton puolesta on ollut hallituksen eroannos, on se ollut hallituksen eroannos.

ITALIA LUOPUI asevoivallisuudesta.

Roma 11. 4. 1947. Italia luopui asevoivallisuudesta. Italia luopui asevoivallisuudesta.

BIDAUT EI SAA TUKEA

REININMAAN JA RUHRIN ALUEEN

Marshall kiirehti

Korvan villoon muodonmuut.

(BLANTILAINEN KYEMETIT) Suola 49. pñä, perinteinen Pöytä. Pöytä pñä perinteinen New York 5. Arnsala.

USA:n senaatti hyväksynyt

Trumanin ehdottaman avunannon Kreikalle ja Turkille.

Ykille myönnettiin rajoitettu veto-oikeus.

Ykille myönnettiin rajoitettu veto-oikeus.

USA:n senaatti hyväksynyt

Trumanin ehdottaman avunannon Kreikalle ja Turkille.

Ykille myönnettiin rajoitettu veto-oikeus.

Ykille myönnettiin rajoitettu veto-oikeus.

USA:n senaatti hyväksynyt

Trumanin ehdottaman avunannon Kreikalle ja Turkille.

Clorence Royboud

Temperelle.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Maalaisliiton tukiluksum.

Maalaisliiton tukiluksum.

Vansittarit varoitetaan suurvaltoja.

Saksat väitettiin liian vaarallinen leikkak.

USA:n senaatti hyväksynyt

Trumanin ehdottaman avunannon Kreikalle ja Turkille.

Kenraali Mäkinen ja majuri Virkkunen

eilen kuultelutavina asekaiteittutussa

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Maalaisliiton tukiluksum.

Maalaisliiton tukiluksum.

Vansittarit varoitetaan suurvaltoja.

Saksat väitettiin liian vaarallinen leikkak.

USA:n senaatti hyväksynyt

Trumanin ehdottaman avunannon Kreikalle ja Turkille.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Maalaisliiton tukiluksum.

Maalaisliiton tukiluksum.

Vansittarit varoitetaan suurvaltoja.

Saksat väitettiin liian vaarallinen leikkak.

USA:n senaatti hyväksynyt

Trumanin ehdottaman avunannon Kreikalle ja Turkille.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Maalaisliiton tukiluksum.

Maalaisliiton tukiluksum.

Vansittarit varoitetaan suurvaltoja.

Saksat väitettiin liian vaarallinen leikkak.

USA:n senaatti hyväksynyt

Trumanin ehdottaman avunannon Kreikalle ja Turkille.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Maalaisliiton tukiluksum.

Maalaisliiton tukiluksum.

Vansittarit varoitetaan suurvaltoja.

Saksat väitettiin liian vaarallinen leikkak.

USA:n senaatti hyväksynyt

Trumanin ehdottaman avunannon Kreikalle ja Turkille.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Maalaisliiton tukiluksum.

Maalaisliiton tukiluksum.

Vansittarit varoitetaan suurvaltoja.

Saksat väitettiin liian vaarallinen leikkak.

USA:n senaatti hyväksynyt

Trumanin ehdottaman avunannon Kreikalle ja Turkille.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

Maalaisliiton tukiluksum.

Maalaisliiton tukiluksum.

Vansittarit varoitetaan suurvaltoja.

Saksat väitettiin liian vaarallinen leikkak.

USA:n senaatti hyväksynyt

Trumanin ehdottaman avunannon Kreikalle ja Turkille.

Yenäis-englantilaiset

kauppaneuvottelut jälleen käynnin.

LAULUN JA SOITON VUOSIKYMMEN

Työläjärveltä Aitorantaan

Yhdistyksen täyttäessä 10 vuotta lauantaina 12. huhtikuuta 1947 päivän lehdet kertoivat Pekkalan hallituksen kaatuneen — lähimpänä syytä oli maalaisliiton kieltäytyminen yhteistyöstä. Kenraali Mäkinen ja majuri Virkkunen ovat pidätettyinä kuulusteluja varten asekatkentuksessa.

Italia on päättänyt luopua asevelvollisuudesta ja pitäytyy vastedes värvätyyn armeijaan ja USA:sta saadun tiedon mukaan Roosevelt oli saanut tiedon Saksan hyökkäysaikeista Neuvostoliittoon jo puoli vuotta aiemmin. Tämä käy ilmi paavin ja Rooseveltin välisestä kirjeenvaihdosta, jossa Roosevelt katsoo punaisen diktatuurin olevan siedettävämmän kuin Hitlerin... Hitlerin aikeet oli saatettu Neuvostoliiton tietoon, Stalin kuitenkin suhtautui siihen epäilevästi.

Toiselle vuosikymmenelle lähdetessä päivänpolttavana kysymyksenä oli oman kesänviettopaikan saaminen. Sen tarve tuli esiin jo toisena toimintavuotena, mutta taloudellisista ym. syistä se luonnollisesti oli siirtynyt. Sotien jälkeen tehtiin lukuisia tunnusteluja oman paikan saamisesta, mutta sodanjälkeinen inflaatio ei ollut omiaan luomaan myyntihalukkuutta. Rahan arvo putosi päivä päivältä — ainoastaan maa oli ikuinen ja pysyvä.

Huhtikuulla 1948 yhdistystä kuitenkin onnisti: se osti Hämeenkyrön Työläjärveltä hehtaarin suuruisen tontin, joka oli täysin raivaamattomaa maata. Raivaus- ja rakennustöihin käytiin kuitenkin innolla.

”...olihan se paikka, se Työläjärvi. Meno sinne jo oli työlästä. Ensimmäin nousiin linja-autoasemalla onnikkaan ja ajettiin niin pitkälle kuin voitiin ja siellä perillä paikalliset isännät olivat pitkien kärryjensä kanssa meitä vastassa. Siellä kärryillä keikkuivat niin ihmiset kuin piimätonkatkin ja muut eväät ja niin päästiin perille. Semmoista soista maastoa, mutta älähän huoli — juhannuksena päästiin jo omaan saunaan. Kyllä siellä tehtiin töitä uupumatta ja talkoilla, en usko, että semmoista henkeä enää löytyy... Sinne saa-

tiin viisi majaa, joissa tiukan tullen voitiin majoittaa puolensataa ihmistä. Päärakennus kuitenkin teetettiin vieraalla. Ja sieltähän se on peräisin tää Työläjärven valssi, johon sanat sepitti Mikkosen Onni ja sävelsi Helskyn Olavi... Siinä vasta mainio mies, se Helsky... siitä on enemmän juttuja kuin kenestäkään muusta...”

Koivulaksi ristityn kesäkodin vihkiäiset pidettiin 22. elokuuta ja yhdistyksen silloinen puheenjohtaja Tauno Kyröläinen tulkitsikin jokaisen yhdistyksen jäsenen ajatukset tervetuliaispuheessaan — syvän tyytyväisyyden siitä, että vihdoinkin on saatu oma yhteinen paikka, minne kerääntyään rentoutumaan kohtalotovereiden parissa ja yhdessä pohtimaan tulevia vuosia. Tauno Kyröläinen kiitti jäseniä tarmokkaasta talokootyöstä unohtamatta myöskään lukuisia liikelaitoksia ja yksityisiä, joiden tuen avulla Koivula on noussut.

Rakennusaikana tontille pystytetylle ja tyhjilleen jääneelle parakille tuli myöhemmin tärkeä tehtävä. Se nimettiin Sointulaksi ja sen seinään maalattiin suuri nuottiaivain. Sointulassa syntyi Työläjärven valssi ja myöhemmin yhteislauluksi tarkoitettu ”Laula sisko, laula veikko”, jonka sävelsi ensin Olavi Helsky ja myöhemmin sanoitti Urho Mäkelä — molemmat yhdistyksen jäseniä.

Heinäkuulla 1949 pidettiin Helsingissä — II pohjoismaisen invalidikongressin yhteydessä — Invalidien henkiset kilpailut, joissa yhdistyksen orkesteri sai kunniapalkinnon. Tämä 8-miehinen yhtye oli arvostelun mukaan ”kunnioitettavan iskuvalmis ja puhtaasti soittava yhtye, jonka soitto on varmasti erinomaisella tavalla juhlistava erilaisia juhlatilaisuuksia”.

Orkesterin takana oli muusikko, Tampereen Musiikkiopiston opettaja Into Lähteenmäki, sittemmin yhdistyksen toimistoapulainen, puheenjohtaja ja toiminnanjohtaja, joka muutamassa vuodessa nosti yhdistyksen kuoro- ja orkesteritoiminnan ennen näkemättömään kukoistukseen.

Kuorolaulu oli otettu kokeilumielessä kerhotoimintaan jo 1944 ja sen ohjaajaksi oli kiinnitetty laulunopettaja Juho Karpio. Sotavuosien paineessa ja liikenteellisten vaikeuksien vuoksi kuorotoiminta kuitenkin tyrehtyi — antaen odottaa itseään.

Orkesterin perustajajäseninä olivat Into Lähteenmäki, Terho Mikkonen, Verner Härkönen, Kauko Kaunisto, Esko Lilja, Reino Ruoholahti

Tampereen seudun invalidien orkesteri sai kunniainnoksen 30. heinäkuuta 1949 Pohjoismaisten kongressipäivien yhteydessä pidetyissä henkisissä kilpailuissa. Kuvassa vasemmalta: Olavi Helsky, Verner Härkönen, Terho Mikkonen, Kauko Kaunisto, Jussi Huhtanen, Into Lähtenmäki, Reino Ruoholahti ja Esko Lilja.

ja Olavi Helsky. Ensi esiintyminen oli edellä mainittu henkiset kilpailut Helsingissä. Kunniainnoksen arvoa nostaa vielä se, että yhtyeellä oli takanaan vasta 3 kuukauden harjoittelu — orkesteri kun perustettiin 25. huhtikuuta 1949.

Koska henkisten kilpailujen musiikkiesityksistä vei ensi palkinnon huuliharppu, sai se Into Lähtenmäen alan ammattilaisena tarttumaan kynään. Näin hän kirjoittaa Invalidityö 7—8/1949:

”Väheksymättä mitenkään niitä saavutuksia mitä kukin ahkeran harjoituksen tuloksena soittimellaan esitti, rohkenen väittää, että soittajien sijoitus yhteen ryhmään ei tee oikeutta kilpailijoille. Onhan tunnettua, että jousisoittajan on tehtävä paljon työtä soiton puhtauteen nähden, kun taas esim. pianon-, harmonikan- ja huuliharpan soittaja saa heti alusta alkaen panna painoa soiton teknilliselle puolelle ja syyttää soittimen viritystä siitä, jos soitto on epäpuhdasta. Myös puhallussoittimen — klarinetti, huilu, trumpetti, saxofoni, vain muutamia mainitakseni — soittajalla on pitkäaikainen työ ennen kuin ääni alkaa muodostua säveleksi, jonka jälkeen hänellä vasta on mahdollisuus ryhtyä harjoittamaan soittimensa taidollista puolta.

Edellä olevan huomioonottaen ehdotan, että soittimet kilpailuissa järjestetään seuraaviin ryhmiin: jousisoittimet, puhallussoittimet, piano ja muut soittimet... Alku vaatimattomasti; päämäärä korkealle! Laulu ja soitto yhdistävät ja ovat välttämättömiä myös meille.”

”Into Lähteenmäki oli viulisti, keikkamuusikko ja soitteli iltaisin Teatteriravintolassa. Asuimme Petsamossa samassa talossa ja hän oli hyvin temperamenttinen kaveri, innostui kovasti asioista ja hänellä oli hyviä ideoita. Hän opetti musiikkiopistossa ja viritteli myös meidän kuoron ja orkesterin... Olimme kerran Turussa esiintymässä, minä soitin silloin klarinettia Jortikan Enskan kanssa. Istuimme siinä vierekkäin ja siinä oli semmoinen pikkuinen klarinettisoolo. En tiedä, oliko se esiintymiskuumetta vai pelkkää taitamattomuutta, mutta enhän minä saanut pihaustakaan, mutta onneksi tämä meidän viulisti Johansson pelasti tilanteen vetämällä viululla sen soolon ja seuraavana päivänä turkulaisissa lehdissä oli arvostelu, että meni muuten hyvin, mutta kaikki esiintyjät eivät hallinneet instrumenttejaan, niin Into toi sen lehden nenäni eteen ja sanoi, että arvaatkos ketä tämä tarkoittaa... Koko orkesteriporukalla synkkäsi erittäin hyvin, yhteishenki oli hyvä ja meillähän oli mukana ammattilaisiakin, kuten tämä Johansson. Me ehdimme kiertää aika tavalla ja samalla veimme sitä vammaisen asiaa eteenpäin — olimme tavallaan mannekiineja, että vammaisen voi tehdä näinkin, jos se ei nyt muilla areenoilla terveitten kanssa kykene kilpailemaan...”

Yhdistyksen jäsenmäärä oli noussut runsaaseen seitsemäänsataan, joten sen joukosta oli löydettävissä moninaista henkistä kapasiteettia. Järjestettiin kirjoituskilpailuja, kuoro herätettiin henkiin ja sen ensimmäisenä johtajana oli Terho Mikkonen.

”Olisin voinut olla kuoron perustajajäsen ja Aino Rosenlind, joka oli invalidien jalkineliikkeen toimistonhoitaja, toi minulle ilmoittautumiskaavakkeet, mutta minä emmin... Sitten maaliskuulla 1951 tulin mukaan ja kuoroa johti silloin Into Lähteenmäki. Koko musiikkitoiminta oli silloin vireätä ja minä innostuin siitä laulusta, koska olin ollut Pispalan kuorossa jo 17-vuotiaasta. Tuskin minä olisin yhdistykseen tullutkaan ilman musiikkitoimintaa ja emmin vieläkin, mutta sitten minut valittiin johtokuntaan ja mi-

Kuoro ja orkesteri Invalidien päivän juhlassa Tampereen kaupungintalolla 11. maaliskuuta 1956. Edessä kukitettuna Into Lähteenmäki.

nä jäin. Into oli hyvä johtaja ja muut kuorolaiset mukavia ihmisiä. En itse soittanut, ainoastaan lauloin sopraanoa. Kun täällä Tampereella oli retkeilypäivät 1952, niin Into väen väkisin laittoi minutkin mukaan henkisiin kilpailuihin. Meidän ykkössopraanomme Anna Seppälä tuli ensimmäiseksi ja minä olin kolmas, vaikka Helsingistä oli tullut kaksi hyvää laulajaa. Tämä jos mikä innosti ja minä opiskelin Tampereen musiikkiopistossa Meeri Saarisen oppilaana useamman vuoden, olin myös Irma Wansenin oppilaana ja koko ajan olen laulanut yhdistyksen kuorossa.”

”Teimme konserttimatkoja Helsinkiin, Turkuun, Vaasaan ja muistan kun yhtenä syksynä olimme Vaasassa ja Into piti Kuulan laulusta — Toivo Kuulahan oli pohjalainen — ja meidän ohjelmistomme oli Kuulaa, minunkin kolme yksinlauluani olivat Kuulan lauluja ja miltei orkesterin koko kuoron valikoima sillä matkalla oli Kuulaa. Paavolan Pentti, trumpetisti, oli ollut armeijan soittokunnassa ja sittemmin johtanut TTY:n ja Walmetin soittokuntaa, hänellä oli Vaasan konsertissa soolo-osa ja hän sai valtavan hyvät arvostelut lehdistä ja Vaasan kaupungintalo oli aivan täynnä... Kerran kävimme Tallinnassa, se oli Heikki Saarilahden aikaa, ja vierailimme

suurella laululavalla, jossa emme tosin laulaneet ja menimme sitten pieneen elokuvateatteriin, jossa meidän piti nähdä viimeiset Gustav Ernesaksin johtamat laulujuhlat. Jouduimme odottamaan tunnin ennen kuin pääsimme sisään ja vähän ennen kuin se elokuva loppui, Heikki sanoi, lauletaan se Ernesaksin Mun armas isänmaa ja me lauloimme ja kun ihmiset tulivat ulos sieltä teatterista, niin ne itkivät, ettei meidänkään laulustamme tahtonut tulla mitään... Samalla matkalla poikkesimme Metsämäen kalmistossa Georg Otsin haudalla... Se oli niin kuin kuoron puitteissa tehty pitempi matka, tavallisestihan me olimme mukana retkeilypäivillä henkisissä kilpailuissa, mutta nythän henkiset kilpailut ovat jääneet pois, mikä minun mielestäni on vahinko. Ovatko televisio ja videot tappaneet ihmisiltä harrastukset..?”

Tampereen musiikkiopisto myönsi yhdistyksen jäsenille 50 prosentin alennuksen kurssimaksuista ja kun yhdistys tuli mukaan vielä maksamalla lopusta puolet, jäi musiikkiopiskelijalle vain neljäsosa kurssimaksusta. Yhdistys tuki myös soittovälineen hankinnassa tai antoi sen lainaksi. Into Lähteenmäki aloitti Invalidityö 3/1950 kirjoitussarjan, jossa hän kehotti eri kuorojen ja orkesterien harjoitusohjelmaan määrättyjä lauluja yhteisesityksiä varten. Merikannon Kesäilta-valsseja ja Hagforsin Laulu Vuokselle kuuluivat näihin yhteisesityksiin ja ovat kaikuneet myöhemmissä yhteiskonserteissa ja saaneet ansaitsemansa suosionosoitukset ja kiitettävät arvostelunsa.

”Rauman retkeilypäivät olivat kauniin kesäiset ja helteiset. Menimme sinne juhlasaliin, jossa henkiset kilpailut olivat. Se taisi olla jossakin 1956 kesällä. Meidän soittajiamme istuu siinä eturivissä ja yks kaks kuuluu kolahdus: Kurton Arvi on nukahtanut siihen tuoliinsa ja putoo lattialle, hihihii. Hän yksinkertaisesti sai jonkinlaisen lämpöhalvauksen tai muuta vastaavaa ja niin vaan putosi lattialle...”

”Kuorossa oli kolmisenkymmentä henkeä parhaana aikana ja toinen mokoma orkesterissa. Kyllä me teimme paljon työtä sen musiikin eteen ja Lähteenmäen Into osasi kannustaa. Mehän voitimme kilpailuissa kuin kilpailuissa niillä kulttuuripäivillä. Ne olivat valtakunnallisia ja taisimme vallan 90-prosenttisesti voittaa ensi palokunnan — vain muutaman kerran Turku tai Helsinki voitti. Kier-

simme pitkin maata ja pidimme konsertteja... Muistan tämän Liljan Eskon, joka tänään on taitava muusikko ja hänellä on oma yhte. Hän oli silloin nuori poika, kun hän tuli mukaan orkesteriin ja kun hän meni esiintymään, hän oli niin innoissaan soolo-osassaan, että troka lensi kolmannelle penkkiriville ja kyllähän siinä syntyi aikamoinen naurunremakka, mutta kyllä Esko sen trokansa sai takaisin ilman panttia ja voitti kuin voittikin sen kilpailun...”

”... ja tämä Helskyn Olavi joutui kerran menemään Helsinkiin silmiensä takia, kävin häntä katsomassa sairaalassa työasioilla poike-
tessani. Ja sitten kun Olavi pääsi sairaalasta ja tuli Tampereelle, hänellä oli taskussaan lääkepullo, josta parin tunnin välein oli laitettava tippoja silmiin. Olavi nousi Hämeenkatua länteen ja vanhas-
ta muistista kaartoi vasempaan siinä Hällän kohdalla. Siinä ha-
rikkansa vieressä hän yhtäkkiä havahtui, että silmiinhän piti pan-
na tippoja, mutta kun käsi ei ollut enää vakaa, hän meni vahti-
mestarin luo eteiseen, antoi pullon vahtimestarille ja kävi pitkälleen
permannelle... Tipat saatiin silmiin ja taittiin ne laittaa vielä toi-
senkin kerran sinä iltana.”

”... meillä oli erinomainen avustaja Pirkanmiesten kuorosta tämä
heidän johtajansa John Eriksson, joka kävi antamassa meille ää-
nenmuodostusta ja kuunteli meidän lauluamme — tämä oli jo In-
ton aikana. Oli erittäin ankara mutta pätevä kuoron johtaja. Ki-
ros ääneen mutta pyyteli sitten anteeksi. Kerrankin karjaisi, että
kuka perkele siellä on kellokkaaksi ryhtynyt... se oli toi Ensio.
Ja orkesterin harjoituksissa kerran Helskyn Olavi veti sellostaan
hieman epäviereisesti, niin Into naputti heti puikkoaan ja osoitti
sillä Olavia, että sinä soitit väärin. Olavi siihen heti keksi tokais-
ta, että kerranhan m i n ä k i n erehdyn... Kyllä tämä Tampere
oli ensimmäinen, jossa vammaisjärjestöissä ryhdyttiin kuoroa ja
orkesteria kasaamaan ja se on puhtaasti Lähteenmäen Inton ansio-
ta...”

”...viiskymmentäluvun alussa pidimme Helsingin yhdistyksen kans-
sa yhteisiä musiikki-iltoja. He tulivat tänne ja Työväentalolle jär-
jestettiin konsertti — sali ääriään myöten täynnä. Hyvä tilaisuus
ja hyvät arvostelut. Me menimme vuorostamme Helsinkiin ja ruot-
salaisella kauppakorkeakoululla oli konsertti, yleisöä oli noin 800

— osa ihmisistä joutui seisomaan. Tällaiset tilaisuudet olivat silloin kysyttyjä, ihmiset halusivat tulla kuuntelemaan. Mutta me emme saaneet majapaikkaa kaupungista vaan meidät kuljetettiin jonnekin retkeilymajalle kaupungin ulkopuolelle. Tottakai illalla pidettiin hauskaa, tanssittiin ja sen sellaista, mutta aamulla herätessä oli piha poliisiautoja täynnä. Veti oikein paidan kylmäksi, että jumaa... mitä on tapahtunut... No, ne poliisit tulivat suunnistamaan...”

Yhdistyksen jäsenmäärä nousi vuodelle 1953 lähdetessä toiselle tuhannelle, joista 648 oli tamperelaisia. Huhtikuulla paljastettiin kerhohuoneen seinälle kaikkien entisten puheenjohtajien muotokuvat. Heitä olivat Urho Lehtonen, Emil Lahti, Matti Kuivanen, Einari Autero, Tauno Kyröläinen, Aimo Kähärä ja Veikko Sainio. Kaikki mainitut olivat juhlatilaisuudessa läsnä ja puheenjohtaja Lähteenmäki kiitti heitä yhdistyksen hyväksi tehdystä työstä. Entisten puheenjohtajien puolesta kiitti Matti Kuivanen.

Matti Kuivanen on myöhemmin — TSI-lehti 4/1970 muistellut, millaista ”suunnistamista” he puheenjohtajina joutuivat harjoittamaan:

”Alkuaikoina haittasi toimintaa omien toimitilojen sekä pätevien ja kokeneiden toimihenkilöiden puute. Suhteitten hoito ulos jäi vähäiseksi, joten yhdistys jäi omaksi suljetuksi piiriksi... Kun tulin yhdistyksen puheenjohtajaksi, pidin tärkeimpänä toimenpiteenä yhdistyksen toiminnan varauksettoman tunnustuksen saavuttamista. Pidin tärkeänä myös että saimme avustusta Tampereen kaupungilta, Voimalta, Tuotannolta, Otrasta, Sandbergilta ja Askosta. Nämä lahjoittajat osoittivat mielestäni, että yhdistyksen toiminta luokiteltiin epäpoliittiseksi ja sen saavuttamista varsinkin yhdistyksen alkuaikoina haittasi kansalaissodan läheisyys. Osa jäsenistömme oli haavoittunut punaisten, osa valkoisten puolella ja osa oli haavoittunut viime sodissamme. Oli täysin ymmärrettävää, että puolin ja toisin esiintyi katkeruutta... Sodan jälkeen tilanne vakiintui ja yhdistys alkoi toimia yhä enemmän jäsenistönsä hyväksi. Lakimääräinen sosiaaliturva kehittyi ja yhdistyksen toiminnalliset mahdollisuudet paranivat...”

”... kyllä se tuntui vielä sotien jälkeenkin... Tuossa Kuninkaankadulla oli muuan kenkäkauppa, jonka omistajan mää tunsin jo pikupojaasta saakka ja mää soitin sinne ja kerroin, että Mäkelän Ur-

holle tarvittaisiin kengät, sen äite on niitä pyytänyt, niin se kauppias kysy, että vieläkö teitin johtokunnassanne on se kommunisti, niin minä sanoin, että kyllä johtokunnassa on väkeä vähän joka puolueesta, mutta ei se tehonnut yhtään, niin mää sanoin, jotta häpee nyt vähän, ei kai Urhon tarvitse kävellä ilman kenkiä sen takia, että se on meitin johtokunnassamme, mutta se vaan sano, että kengät tulee vasta sitten kun väki vaihtuu...”

”... tulin yhdistyksen johtokuntaan Terho Mikkosen kuoleman jälkeen ja sitten olin ns. ’vakituksena kerjäläisenä’ eli toiminnanjohtajana Simolan Osmon jälkeen. Toiminnanjohtajan tehtävänä oli raapia rahaa yhdistykselle, mistä vähänkin sai. Se oli sitä viisikymmentäluvun loppua ja siinä tahtoi tulla semmoista rajaa näiden sotainvalidien ja siviili-invalidien välille. Aina kysyttiin, että meneekö tää sotainvalideille vai joillekin muille. Tulee mieleen tää Linkosuon Jussi, jolta minä aina pyytelin pullaa ja muuta yhdistyksen juhliin ja Jussi kysyi, että mikäs on poliittinen kanta, hänen täytyy nääs tietää lähteekö pullaa vai ei, mutta aina minä Jussilta sain. Tulin tunteen Jussin, kun hän opetti uintia sotainvalideille tuolla uimahallissa, missä minäkin kävin. Ei se Jussi rajaa tehnyt, kunhan velmusi. En kehdannut pyytääkään niin paljon kuin se antanut olisi... Olen jälkeen päin sanonut, että siitä toiminnanjohtajakaudestani minulle ei ole ollut muuta hyötyä kuin että opin tunteen ihmisiä ja ihmisluonteita. Sitä suhtautuu elämään ja ihmisiin aivan eri tavalla, mitä enemmän ihmisten kanssa joutuu tekemisiin, vaikka kyllä minä vammaani takia olen aika paljon luonnettani kovettanut ja minusta on sanottu, jotta se on niin ylpee, mutta minä ajattelin jo alussa, että sillä tavalla pärjää paremmin kun katsoo ihmistä suoraan silmiin. Se on vammaiselle hyvin tärkeitä, ettei ujostelee omaa vammaansa, vaan ottaa sen asenteen minkä minäkin otin, että minä pärjään siinä kuin terveetkin, kun kerran tätä maailmaa pyöritetään terveitten ehdoilla...”